

Sygn. akt VI A Ca 1289/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 listopada 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA Ryszard Sarnowicz

Sędzia SA Krzysztof Tucharz

Sędzia SA Teresa Mróz (spr.)

Protokolant Izabela Nowak

po rozpoznaniu w dniu 23 listopada 2016 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa W. K. (1), S. K. i W. K. (2)

przeciwko (...) S.A. (...) w W.

o zadośćuczynienie i odszkodowanie

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 25 lutego 2015 r., sygn. akt IV C 156/14

I zmienia zaskarżony wyrok:

1. w punkcie drugim w ten sposób, że

a) zasądza od (...) S.A. (...) w W. na rzecz W. K. (1) tytułem zadośćuczynienia kwotę 30.000 zł (trzydzieści tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 14 stycznia 2014 r. do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie oddala powództwo;

b) zasądza od (...) S.A. (...) w W. na rzecz S. K. tytułem zadośćuczynienia kwotę 30.000 zł (trzydzieści tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 14 stycznia 2014 r. do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie oddala powództwo;

c) zasądza od (...) S.A. (...) w W. na rzecz W. K. (2) tytułem zadośćuczynienia kwotę 30.000 zł (trzydzieści tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 14 stycznia 2014 r. do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie oddala powództwo;

2. w punkcie trzecim i czwartym w ten sposób, że nadaje im numer trzy o treści „nakazuje pobrać od powodów na rzecz Skarbu Państwa – Sąd Okręgowy w W. kwoty po 252,22 zł (dwieście pięćdziesiąt dwa złote dwadzieścia dwa grosze), a od pozwanej kwotę 24,29 zł (dwadzieścia cztery złote dwadzieścia dziewięć groszy) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych”;

3. w punkcie piątym w ten sposób, że nadaje mu numer cztery o treści „koszty postępowania znosi wzajemnie między stronami”;

II zasądza od (...) S.A. (...) w W. na rzecz W. K. (1) kwotę 3.300 zł (trzy tysiące trzysta złotych) a na rzecz S. K. i W. K. (2) kwoty po 1.800 zł (tysiąc osiemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego,

III nakazuje pobrać od (...) S.A. (...) w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. kwotę 3.000 zł (trzy tysiące złotych) tytułem opłaty sądowej od apelacji, od której powodowie S. K. i W. K. (2) byli zwolnieni.

Sygn. akt VI A Ca 1289/15

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 13 lutego 2014 r. powodowie W. K. (1), S. K., W. K. (2) wystąpili przeciwko (...) S.A. (...) z siedzibą w W. o zasądzenie na rzecz każdego z nich zadośćuczynienia za śmierć matki w kwocie po 60.000 zł, za śmierć siostry w kwocie po 45.000 zł, w obu wypadkach z ustawowymi odsetkami od dnia 14 stycznia 2014 r. Ponadto powód W. K. (1) wystąpił o zasądzenie od pozwanego kwoty 3.705 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 14 stycznia 2014 r. tytułem odszkodowania obejmującego koszty nagrobka.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości.

Wyrokiem z dnia 25 lutego 2015 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanej na rzecz W. K. (1) 3.705 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 14 stycznia 2014 r. tytułem odszkodowania, oddalił powództwo w pozostałym zakresie i rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 27 czerwca 2013 r. w miejscowości S. miał miejsce wypadek komunikacyjny, którego sprawcą był D. S., szwagier powodów. W wyniku tego zdarzenia śmierć poniosła matka powodów E. K. oraz ich siostra I. S.. Sprawca wypadku ubezpieczony był w pozwanym Towarzystwie. W postępowaniu likwidacyjnym powodowie otrzymali po 15.000 zł zadośćuczynienia za śmierć matki oraz po 5.000 zł zadośćuczynienia za śmierć siostry. Jeden z powodów otrzymał zwrot kosztów poniesionych w związku z pochówkiem obu osób, natomiast pozwana nie uznała w całości tego żądania, mianowicie co do kwoty 3.705 zł podnosząc, że nagrobek nie został postawiony tylko w związku ze śmiercią I. S., ale są tam pochowane również inne osoby.

Powodowie, byli związani zarówno z matką jak i z siostrą. Powodowie mieszkali oddzielnie, jednak wszelkie uroczystości rodzinne, święta, spędzali z matką i siostrą. Matka i siostra pomagały w miarę swoich możliwości powodom, bądź to finansowo, bądź też świadcząc pomoc w pracy zawodowej. Po śmierci matki i siostry powodowie przeżywali okres żałoby, żaden z nich nie korzystał ze zwolnienia lekarskiego wynikającego z dolegliwości związanych z tym zdarzeniem, żaden z nich nie korzystał z pomocy psychiatry, czy psychologa. Jak wynika z opinii biegłego u powodów nie ma trwałego uszczerbku związanego ze śmiercią osób bliskich. Nie nastąpiło żadne ograniczenia w ich życiu prywatnym, zawodowym, stan zdrowia także nie wynika bezpośrednio ze skutków tego zdarzenia.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał za wiarygodne dokumenty złożone do akt postępowania, podobnie jak zeznania świadków w takim zakresie w jakim są one zgodne z pozostałym materiałem dowodowym zgromadzonym w postępowaniu. W ocenie Sądu opinie biegłych sporządzone w niniejszej sprawie są spójne, logiczne, w sposób wystarczający i wyczerpujący odpowiadają na zagadnienia postawione przez Sąd.

Sąd wskazała, że podstawą prawną roszczeń powodów jest art. 446 § 4 k.c. Sąd Okręgowy, że śmierć osoby bliskiej jest zawsze dużym przeżyciem, połączonym z okresem żałoby. Jednakże postępowanie sądowe także w takiej sprawie charakteryzuje się swoimi regułami, zasadami i przepisami, które muszą być brane pod uwagę i stanowić podstawę wyrokowania niezależnie od ludzkich uczuć. W postępowaniu o zadośćuczynienie także obowiązują przepisy

prawa, które z jednej strony obowiązują Sąd rozstrzygający w tej sprawie, a z drugiej strony obowiązują powodów zgłaszających konkretne roszczenie.

Sąd podkreślił, że użycie w tym przepisie słowa "może" wskazuje na fakultatywność uwzględnienia przez Sąd tego roszczenia. Oceniając zasadność roszczenia o zadośćuczynienie Sąd musi brać pod uwagę, czy ból, poczucie osamotnienia, krzywdy i zawiedzionych nadziei po śmierci osoby bliskiej wywołały osłabienie aktywności życiowej i motywacji do przezwyciężenia trudności życia codziennego. Sąd musi ocenić, czy cierpienia psychiczne osłabiły aktywność życiową, czy może spowodowały konieczność niekorzystnego ograniczenia planów życiowych w przyszłości. W ocenie Sądu nie jest wystarczające wykazanie takich następstw w sferze psychicznej poszkodowanego, które zazwyczaj łączą się ze śmiercią osoby bliskiej, czyli uczucie smutku, przygnębienia, żalu i innych negatywnych emocji. Zgodnie z art. 6 k.c. to powodów obciążał ciężar udowodnienia okoliczności, które są przesłankami uwzględnienia roszczenia o zadośćuczynienie. Nie ulega wątpliwości, zdaniem Sądu Okręgowego, że powodowie w wyniku śmierci matki i siostry nie doznali trwałego uszczerbku na zdrowiu, co wynika z opinii biegłego, której powodowie nie kwestionowali. U powodów wystąpiły przejściowe objawy charakterystyczne dla okresu żałoby. W ocenie Sądu powodowie nie przedstawili wystarczających dowodów na to, aby wykazać rozmiar odniesionej przez nich krzywdy. Z opinii biegłego wynika, że uczucia, z którymi powodowie borykali się po śmierci osób bliskich są typowe dla okresu żałoby, nie wywołały u nich ani czasowego, ani stałego uszczerbku na zdrowiu psychicznym, nie spowodowały konieczności skorzystania z pomocy psychologa lub psychiatry. Jeden z powodów tylko przyjmował jakieś środki na uspokojenie dostępne bez recepty. Ani z zeznań świadków, ani z bardzo ogólnikowych i oszczędnych zeznań powodów nie wynika, aby doznali oni szczególnie nasilonych, traumatycznych i nadal po tylu latach od wypadku trwających doznań, wpływających na ich życie. W związku z tym Sąd uznał, że kwoty przyznane przez ubezpieczyciela są wystarczające i zaspokajają w pełni roszczenie powodów w zakresie zadośćuczynienia za śmierć matki i za śmierć siostry. Sąd zwrócił uwagę, że jeden z powodów na pytanie pełnomocnika pozwanej, w jaki sposób wyliczył kwotę zadośćuczynienia żadaną w pozwie za śmierć matki stwierdził, że te pieniądze, które ewentualnie Sąd miałby przyznać zamierza, i z takim celem wystąpił do Sądu, przeznaczyć na swoje leczenie, sanatorium, czy zmianę działalności zawodowej. Dlatego też Sąd oddalił powództwo, jeżeli chodzi o zadośćuczynienie w całości. Natomiast Sąd przyznał na rzecz powoda W. K. (1) kwotę 3.705 zł tytułem odszkodowania uznając, że stanowisko strony pozwanej w zakresie nieprzyznania całości kosztów związanych z pochówkiem osoby najbliższej nie zasługuje na uwzględnienie. Powód wykazał, że nie było możliwości pochowania siostry w innym grobie. Na uwagę zasługuje również fakt, iż gdyby powód podjął takie działania i pochował siostrę w ogóle w innym miejscu i postawił nagrobek, to z całą pewnością koszty te byłyby znacznie wyższe niż te, które powód poniósł. Dlatego też Sąd uznał, że roszczenie w tym zakresie jest zasadne i uwzględnił je w całości. W związku z tym, że powodowie przegrali sprawę, Sąd obciążył ich kosztami postępowania na podstawie art. 98 i 108 k.p.c. Na koszty te składają się koszty opinii, które nie zostały do daty wyrokowania uiszczone. Powodowie nie wpłacili zaliczki pomimo zobowiązania Sądu, dlatego też Sąd nakazał pobrać od powodów na rzecz Skarbu Państwa po 360,32 zł. To jest kwota, która wynika z podziału sumy, która została przyznana biegłemu za sporządzenie opinii. Jednocześnie Sąd zasądził od powodów na rzecz pozwanego kwotę 7.500 zł, na którą składa się 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego i 300 zł zaliczki wpłaconej przez pozwanego na opinię biegłego.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wywiedli powodowie.

Wyrok zaskarżyli w zakresie rozstrzygnięć zawartych w punktach drugim, trzecim i czwartym wyroku.

Zarzucili Sądowi Okręgowemu naruszenie prawa procesowego:

- art. 233 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego co skutkowało przyjęciem, że powodowie wykazali w toku postępowania jedynie takie następstwa śmierci matki i siostry, które świadczą o normalnym przebiegu żałoby po stracie osoby bliskiej,

- art. 233 §1 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. polegające na dokonaniu przez Sąd ustaleń wymagających wiedzy specjalnej, a nadto pozostają w kolizji z materiałem dowodowym zebrany w sprawie,

- art. 83 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych poprzez obciążenie powodów obowiązkiem zwrotu kosztów poniesionych przez Skarb Państwa na poczet wynagrodzenia biegłego nie pomniejszonych o wysokość zaliczki wpłaconej na ten cel przez powodów,

- błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że powodowie nie musieli po zdarzeniu korzystać z pomocy psychiatrycznej, choć zasadność podjęcia takiego leczenia wynika z opinii biegłego, pominięcie, że powodowie mieli plany wobec matki i siostry, w szczególności plan zakupu nieruchomości dla matki tak by mieszkała bliżej syna W. K. (1), które musieli porzucić,

- pominięcie faktu, że siostra powodów była w ciąży,

- przyjęcie, że żaden z powodów nie korzystał ze zwolnienia lekarskiego po śmierci bliskich, mimo, że fakt korzystania ze zwolnień przez powodów bezpośrednio po zdarzeniu wynika z materiału dowodowego,

- pominięcie faktu wycofania się powodów z życia towarzyskiego, mimo, że wynika to z opinii,

- przyjęcie, że stan zdrowia powodów nie pogorszył się w związku ze śmiercią matki i siostry,

- pominięcie faktu dowiedzenia się o śmierci osób bliskich oraz faktu docierania do powodów niezależnie od ich woli informacji o wypadku ze wszelkich mediów,

- pominięcie okoliczności, że zmarłe osoby scalały rodzinę, a ich śmierć doprowadziła do rozluźnienia więzi rodzinnych,

- pominięcie faktu, że matka była dla powodów jedynym rodzicem, bowiem z ojcem nie utrzymują kontaktów.

Ponadto powodowie zarzucili Sądowi Okręgowemu naruszenie prawa materialnego:

- art. 446 § 4 k.c. poprzez jego niepełną wykładnię i przyjęcie, że kwotą odpowiednią zadośćuczynienia jest kwota wypłacona powodom w postępowaniu likwidacyjnym, uznanie, że konieczną przesłanką zasądzenia zadośćuczynienia jest doznanie przez pokrzywdzonych uszczerbku na zdrowiu, przeżywanie żałoby w sposób patologiczny, uznanie, że negatywną przesłanką zasądzenia zadośćuczynienia jest cel, na jaki powodowie chcą go przeznaczyć.

W konkluzji apelacji powodowie wnieśli o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez zasądzenie na rzecz powodów tytułem zadośćuczynienia po 10.000 zł z powodu śmierci siostry i po 20.000 zł z powodu śmierci matki, w obu wypadkach z ustawowymi odsetkami od dnia 14 stycznia 2014 r., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powodów jest zasadna i zasługuje na uwzględnienie.

Należy zaaprobować ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy. Nie można jednak zgodzić się z dokonaną przez ten Sąd oceną prawną dochodzonego przez powodów roszczenia.

Celem zadośćuczynienia pieniężnego w ogóle jest wynagrodzenie szkody niemajątkowej, rozumianej jako krzywda. Krzywda zaś jest to swoisty uszczerbek o charakterze moralnym, ściśle osobistym i indywidualnym, dotyczącym szczególnie sfery przeżyć wewnętrznych człowieka.

Artykuł 446 § 4 k.c. przewiduje możliwość przyznania uprawnionemu odpowiedniej sumy pieniężnej w związku z krzywdą wynikłą z utraty bliskiego. Roszczenie to ma charakter, co do zasady, fakultatywny. Oznacza to, że nawet przy spełnieniu ustawowych przesłanek **można w szczególnych sytuacjach** uznać za uzasadnioną odmowę przyznania świadczenia. Zadośćuczynienie jest bowiem uzależnione od całokształtu czynników związanych z daną

sprawą, w tym przede wszystkim od występowania i rozmiaru krzywdy po stronie osoby uprawnionej oraz od braku istnienia czynników wyłączających zasadność przyznania rekompensaty.

Zadośćuczynienie zasądzone na podstawie art. 446 § 4 k.c. ma zrekomensować straty niemajątkowe wywołane przez śmierć najbliższego członka rodziny. Źródłem szkody jest krzywda wynikła na skutek śmierci osoby bliskiej, **a natężenie cierpień poszkodowanego w momencie śmierci i dalszy przebieg żałoby, w tym zmniejszenie tych doznań w dacie wyrokowania podlega ocenie z nawiązaniem do pozostałych kryteriów decydujących o rozmiarze zadośćuczynienia za krzywdę** (vide wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 16 czerwca 2015 r., I ACA 1831/14, Legalis).

Sąd przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia dysponuje pewnym luzem decyzyjnym.

Niewątpliwie jednak szacowanie wysokości zadośćuczynienia powinno być ustalane w każdym przypadku w sposób indywidualny, w zależności od konkretnego stanu faktycznego. Oceny nie powinno się dokonywać w sposób schematyczny i arytmetyczny na podstawie z góry określonych przeliczników czy taryfikatorów. Nie można przy tym kierować się podobnymi rozstrzygnięciami w innych analogicznych sprawach.

W orzecznictwie i doktrynie przyjmuje się, że doniosłą rolę przy kształtowaniu wysokości zadośćuczynienia odgrywają takie czynniki jak: stopień bliskości i pokrewieństwa między najbliższymi, charakter relacji emocjonalnych, brak wsparcia i opieki członka rodziny, długotrwałość reakcji żałobnej, wystąpienie i charakter zaburzeń natury psychicznej i emocjonalnej, konieczność korzystania z pomocy psychiatry lub psychologa oraz szczególne okoliczności (śmierć jedyne dziecko, utrata całej rodziny, brak możliwości poznania bliskiego).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie ma racji Sąd Okręgowy twierdząc, że powodowie nie wykazali w toku postępowania rozmiaru odniesionej krzywdy. Rozmiar krzywdy stanowi podstawę do miarkowania wysokości zadośćuczynienia. Źródłem szkody jest śmierć osoby bliskiej, natomiast rozmiar doznanej krzywdy może być co przesłanką zasądzenia zadośćuczynienia w większej wysokości. Nie jest, w ocenie Sądu Apelacyjnego przyczyną odmowy zasądzenia zadośćuczynienia okoliczność, że powodowie nie doznali trwałego uszczerbku na zdrowiu. Nie można zasadnie twierdzić, że pokrzywdzonemu nie należy się kompensata finansowa za śmierć osoby bliskiej w sytuacji, gdy przebieg żałoby był typowy w tego rodzaju sytuacjach.

Śmierć osoby bliskiej zawsze pociąga za sobą konsekwencje w postaci osamotnienia, pustki, żalu z powodu niemożności obcowania z tą osobą.

Ze sporządzonych w sprawie opinii nie wynika, by skutkiem śmierci matki i siostry powodów były zaburzenia psychiczne, jak również nie podejmowali powodowie konsultacji i leczenia psychoterapeutycznego niemniej jednak wobec faktu emocjonalnego obciążenia powodów procesem żałoby zwłaszcza w początkowym okresie zasadne było, zdaniem biegłego, wdrożenie wówczas form wsparcia psychoterapeutycznego. Dodatkowo reakcja psychiczna powoda W. K. (2), wpisująca się w proces żałoby po doznanej stracie w początkowym okresie związana była z obniżeniem nastroju i tendencją do wycofania.

Należy również mieć na uwadze, że mimo dorosłego wieku, posiadania własnych rodzin, powodowie byli mocno związani emocjonalnie z matką i siostrą. Wspólnie spędzali święta i inne uroczystości, matka miała zamieszkać z jednym z synów, zmarła siostra powodów w dacie tragicznego zdarzenia spodziewała się dziecka, co dodatkowo spotęgowało żal po jej stracie.

Funkcją zadośćuczynienia jest kompensata krzywdy doznanej na skutek śmierci osoby bliskiej. Z jednej strony należność ta ma przedstawiać ekonomiczną wartość, z drugiej jednak ma być utrzymana w rozsądnych granicach.

Wniosek apelacji o zasądzenie na rzecz każdego z powodów zadośćuczynienia w wysokości po 10.000 zł z tytułu śmierci siostry i po 20.000 zł z tytułu śmierci matki, zdaniem Sądu Apelacyjnego, spełnia te wymogi.

Oczywiście niezasadne jest argumentowanie przez Sąd Okręgowy zasądzenia zadośćuczynienia tym, że jeden z powodów kwotę zasądzoną przez sąd chce przeznaczyć na własne leczenie. Okoliczność ta pozostaje poza sferą zainteresowania sądu. Są ocenia materiał dowodowy w kontekście spełnienia przesłanek roszczenia o zadośćuczynienie, do których z pewnością nie należy cel, na jaki przeznaczona zostanie ta kwota.

Orzeczenie sądu przyznające zadośćuczynienie za doznaną krzywdę na podstawie art. 446 § 4 k.c. ma charakter rozstrzygnięcia deklaratoryjnego, a nie konstytutywnego. Zobowiązanie z tego tytułu ma charakter bezterminowy, a jego przekształcenie w zobowiązanie terminowe może nastąpić wskutek dokonanego przez wierzyciela wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia (art. 455 k.c.). Oznacza to, że dla postawienia roszczenia w stan wymagalności konieczne jest wezwanie wystosowane przez wierzyciela, zawierające wskazanie żądanej kwoty.

Mając powyższe na uwadze oraz fakt, że w październiku 2013 r. powodowie zgłosili ubezpieczycielowi szkodę, żądanie odsetek od dnia 14 stycznia 2014 r. jest uzasadnione.

O kosztach sądowych przed sądem pierwszej instancji, na które składają się wydatki związane ze sporządzonymi opiniami sądowymi (756,67 zł – 1.080, 96 zł – 300 zł zaliczki) orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w stosunku do wygranej przez powodów (30%). O kosztach postępowania rozstrzygnięto stosownie do art. 100 k.p.c. mając na uwadze częściowo wygranie przez powodów procesu a nadto charakter sprawy.

Mając powyższe na uwadze na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzeczono jak w wyroku.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono stosownie do art. 98 k.p.c. zważywszy, że apelacja powodów została w całości uwzględniona. Na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, obowiązkiem uiszczenia opłaty od apelacji, od uiszczenia której powodowie S. K. i W. K. (2) byli zwolnieni należało obciążyć pozwaną.